

การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 การวิจัยเพื่อความยั่งยืน
ภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19”

การพัฒนาตลาดขายจักสานท้องถิ่น เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ และของแต่งบ้านร่วมสมัย จังหวัดฉะเชิงเทรา

สุครัตน์ ไทไผ่ทอง¹ และชัยยศ วนิชวัฒนานูวัต²

^{1,2}ภาควิชาทัศนศิลป์และการออกแบบ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

email: bookmama2010@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาและพัฒนาตลาดขายจักสานท้องถิ่น เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ และของแต่งบ้านร่วมสมัย จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาจักสานท้องถิ่นของชุมชนแหลมประดู่ให้มีรายได้และมีผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1.) ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลแหลมประดู่ จังหวัดฉะเชิงเทรา 2.) พัฒนาภูมิปัญญาสู่แนวทางกระบวนการออกแบบตลาดขายใหม่ 3.) เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกับผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา

โดยกระบวนการทำวิจัยโดยเป็นไปตามรูปแบบของการศึกษาเชิงคุณภาพและพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนแหลมประดู่ จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อเป็นแนวทางสู่การออกแบบกระบวนการจักสานเพื่อให้เกิดตลาดใหม่และพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้หลากหลายมากขึ้น และจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสำรวจพื้นที่ การสัมภาษณ์ ของแต่ละกลุ่มที่มีความชำนาญฝีมือในการทำจักสานท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อหาแนวทางในการพัฒนางานออกแบบให้มีความคิดสร้างสรรค์ จนเกิดเป็นผลงานรูปแบบใหม่ๆ โดยการออกแบบงานวิจัยสามารถนำมาพัฒนาร่วมกับผลิตภัณฑ์ผ้าทออ่างเตย จังหวัดฉะเชิงเทรา และช่วยส่งเสริมงานฝีมือหัตถกรรม ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา

งานออกแบบวิจัยนี้ นำผลลัพธ์ของการออกแบบรูปร่าง ตลาดขายผลิตภัณฑ์จักสาน ไปสู่การพัฒนาต่อยอด การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ และของแต่งบ้านได้อย่างเหมาะสม ร่วมสมัย ซึ่งจะช่วยขยายกลุ่มเป้าหมายในการเลือกซื้อเพิ่มขึ้น และเป็นการช่วยสร้างรายได้ให้กับชุมชนจักสานท้องถิ่นที่ยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การออกแบบผลิตภัณฑ์ / จักสานท้องถิ่น / ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย / การพัฒนาตลาดขาย

การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 การวิจัยเพื่อความยั่งยืน
ภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19”

Development of local basketry pattern Appliance for designing production and decorating contemporary home of Chachoengsao Province

Sudarat hlipaitong¹ and Chaiyode Vanichwattananuwat²

^{1,2}Faculty of Fine and Applied Art Burapha University

email : bookmama2010@gmail.com

Abstract

This research is the study and development of local basketry patterns for designing production and decorating contemporary home of Chachoengsao to develop local basketry wisdom of Laem Pradu community to earn income and have a variety of products. The objectives are as follows: 1.) To study the local wisdom of Laem Pradu community of Chachoengsao. 2.) Developing wisdom towards a new pattern design process. 3.) To design products with local products of Chachoengsao.

The research process in accordance with the model of qualitative study and development of local wisdom of the Laem Pradu community of Chachoengsao as a guide to the design of the basketry process to create new patterns and develop more products and from collecting data, surveying the area, interviewing each group with expertise in local basketry of Chachoengsao to find ways to develop creative designs until becoming a new form of work. The research design can be developed together with Ang Toei woven fabric products of Chachoengsao and help promote handicrafts in Chachoengsao.

This research design directs the results of the shape design and woven product pattern to further development, Creation of productions and home decoration appropriately, contemporary, which will help expand the target group in purchasing more and it will help generate income for the sustainable local basketry community.

Keyword: Product Design / Local Basketry / Contemporary Products / Pattern Development

การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 การวิจัยเพื่อความยั่งยืน
ภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19”

บทนำ

หัตถกรรมไทยมีความผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวชนบทมาช้านาน ที่ใช้แรงงานฝีมือเป็นปัจจัยหลักในการผลิต และเครื่องใช้ที่สร้างขึ้นจากวัสดุพื้นบ้านที่สามารถผลิตขึ้นใช้เองเป็นส่วนมาก เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ที่สนองความต้องการในชีวิตประจำวันอย่างแพร่หลาย และเป็นผลิตภัณฑ์ที่ทำจากวัสดุท้องถิ่น งานหัตถกรรมจึงคงความสำคัญในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และวัฒนธรรมของมนุษย์

การออกแบบลวดลายจกสานถือว่าเป็นความสำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นการถ่ายทอดอารยธรรมทางปัญญาที่เป็นรากฐานของบรรพบุรุษที่สืบทอดจนถึงปัจจุบัน โดยวัฒนธรรมท้องถิ่นชาวบ้านของชุมชนแหลมประดู่ จังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดขึ้นจากประสบการณ์ ความรู้รอบตัว และความชำนาญ ที่เกิดจากการสั่งสมกันมาตั้งแต่คนเฒ่าคนแก่ มาทำเป็นรูปแบบตะกร้าที่ใช้ถือไปทำบุญโดยใช้วัสดุดิบที่หาง่ายในท้องถิ่น ผู้วิจัยมีความสนใจในการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์จกสานของ ชุมชนแหลมประดู่ หมู่ที่ 4 จังหวัดฉะเชิงเทรา กับทรัพยากรที่มีอยู่ในท้องถิ่น เช่น ก้านมะพร้าว ซึ่งคุณสมบัติของก้านมะพร้าวที่มีความแข็งแรง แต่ไม่ยืดหยุ่นเหมือนกับผลิตภัณฑ์ที่ทำจากไม้ไผ่ ส่งผลให้บางขั้นตอนในการผลิตเครื่องสานต้องใช้ความละเอียดอ่อน ใช้เวลาและความชำนาญเป็นอย่างมาก ปัจจุบันกลุ่มจกสานในชุมชนเริ่มหายไปประกอบอาชีพอย่างอื่น และอีกส่วนเกิดจากผลิตภัณฑ์ไม่หลากหลายมีการใช้งานรูปทรงเดิม กลุ่มชาวบ้านท้องถิ่นส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุการพัฒนาความรู้ใหม่เป็นไปค่อนข้างยาก และในชุมชนไม่มีคนที่จะมาพัฒนาต่อยอดรูปแบบจกสาน จึงทำให้ชาวบ้านที่ได้รับการปลูกฝังความรู้เดิมอาศัยแค่ความชำนาญในการทำเท่านั้น สมัยนี้ค่านิยมได้เริ่มเปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงการใช้ชีวิตของแต่ละคนยังทำให้การจำหน่ายขายออกยากกว่าไปเดิม

จากข้อมูลข้างต้นที่กล่าวมาผู้วิจัย ได้เห็นถึงความสำคัญของผลิตภัณฑ์จกสานท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยจึงมีความคิดที่จะศึกษาการออกแบบลวดลาย เทคนิค และคุณสมบัติของวัสดุที่ใช้ในการผลิต ที่สามารถนำมาสร้างสรรค์ลวดลายและผลิตภัณฑ์ให้เกิดแนวทางใหม่ได้ ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษารวมถึงวิถีจกสานด้วยวิธีการ สาน ผูก พัน ถัก เพื่อทำให้เกิดลวดลายรูปแบบแนวทางใหม่ และมีการพัฒนาผสมผสานร่วมกับวัสดุในท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ของแต่งบ้านได้อย่างเหมาะสม เป็นทางเลือกด้านรูปแบบผลิตภัณฑ์ให้กับชุมชน โดยเฉพาะสำหรับนักท่องเที่ยว และกลุ่มวัยรุ่นช่วงอายุ 17-60 ขึ้นไป เพราะเป็นวัยเรียน วัยทำงานที่มีกำลังในการซื้อของ และสามารถช่วยส่งเสริมงานฝีมือทางด้านหัตถกรรมจกสานของฉะเชิงเทราได้อีกด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

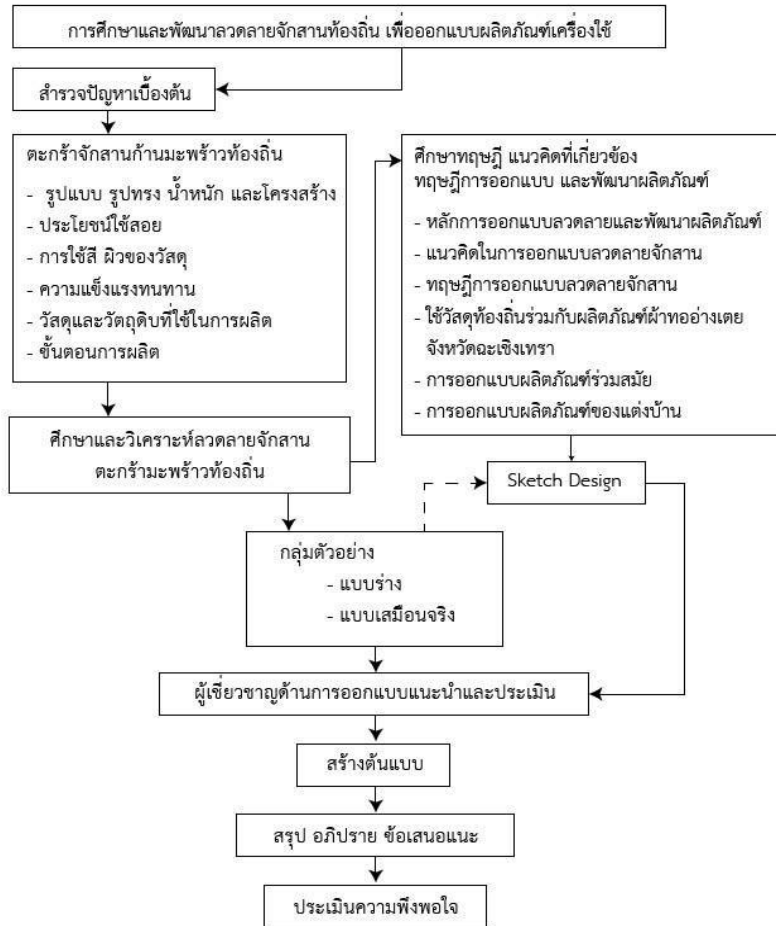
1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนตำบลแหลมประดู่ จังหวัดฉะเชิงเทรา
2. เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์ร่วมกับผลิตภัณฑ์ในท้องถิ่น จังหวัดฉะเชิงเทรา
3. เพื่อพัฒนาลวดลายและรูปแบบของผลิตภัณฑ์จกสาน ชุมชนตำบลแหลมประดู่ จังหวัดฉะเชิงเทรา ให้สามารถนำไปใช้งานได้ นอกเหนือจากการนำมาใช้เป็นตะกร้าใส่สิ่งของ

แนวคิดในการทำวิจัยนี้ มุ่งเน้นไปถึงการพัฒนาลวดลายจกสานท้องถิ่นเป็นหลัก เพื่อออกแบบผลิตภัณฑ์เครื่องใช้และของแต่งบ้านร่วมสมัย ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นการนำเอาผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาต่อยอดให้มีความหลากหลายและช่วยเปิดกลุ่มเป้าหมายใหม่ๆเพิ่มขึ้น

การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 การวิจัยเพื่อความยั่งยืน
 ภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 เรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19”

ขั้นตอนการวิจัย

ภาพที่ 1 ผังแนวทางการรวบรวมข้อมูลการออกแบบ

การศึกษาลวดลายจักสานใน และด้านวัฒนธรรมความเป็นมาและวัตถุดิบในการผลิต ผลิตภัณฑ์จักสานประเภทของแต่งบ้านโดยใช้แนวทางจากการศึกษาลวดลายการสาน ผูก พัน ที่ทำจากตะกร้ากำมะพร้าวของท้องถิ่นร่วมกับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นผ้าทออย่างเตย ประยุกต์เข้ากับรูปแบบผลิตภัณฑ์จักสานประเภทเครื่องใช้ และของแต่งบ้าน ซึ่งผลิตภัณฑ์ที่ผู้วิจัยได้คิดค้นออกแบบนั้นเป็นการจับเอาผลิตภัณฑ์จักสานมาย่อส่วนเพื่อให้มีรูปแบบการใช้งานที่หลากหลายและเข้าถึงกลุ่มลูกค้าวัยรุ่นที่รักการตกแต่งบ้านที่ต้องใช้ชิ้นงานเพื่อตั้งโชว์หรือประดับตกแต่งผนังห้อง โต๊ะ ชั้นวาง เคาะเตอร์ได้ เป็นกระถางต้นไม้ขนาดเล็กได้

ภาพที่ 2 การศึกษาลวดลายจักรสานในแบบต่างๆ (อ้างอิง :

การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 การวิจัยเพื่อความยั่งยืน
ภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
เรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19”

ภาพที่ 3 สํารวจลวดลายของผ้าทออ่างเตย

การพัฒนาการสร้างสรรค์ผลงานลวดลายจักสานท้องถิ่น จากผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่ ของชุมชนแหลมประดู่ อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ผู้วิจัยได้หาข้อดี ข้อเสีย ของการออกแบบ การสร้างลวดลายที่ช่วยเสริมแรงให้กระถางต้นไม้มีความคงทน ผสมผสานด้วยผ้าทออ่างเตย ซึ่งเป็นของกลุ่มทอผ้าไหมที่มีคุณภาพและเป็นที่ยอมรับโดยมีตลาดรองรับทั้งในและต่างประเทศ โดยผู้วิจัยได้เลือกใช้ผ้าลายโบราณที่มีแนวเส้นตรง ประดับในผลิตภัณฑ์เพื่อให้เข้ากับรูปแบบของลวดลายการจักสาน ส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มีความน่าสนใจและกลมกลืนไปในทิศทางเดียวกันกับรูปแบบการใช้สอย สามารถนำไปจัดวางหลากหลายพื้นที่ จากการวิเคราะห์รูปแบบของการออกแบบผลงานนั้น เป็นรูปแบบที่นิยมในปัจจุบัน ซึ่งจะนิยมรูปแบบของเส้น สี ที่เรียบง่าย และมีโทนสีที่มีความคล้ายคลึงกับสีธรรมชาติ เช่น สีดำ น้ำตาล หรือไม่นิยมย้อมสี เพื่อให้เข้ากับรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่มีความนิยมในต่างประเทศ ส่วนใหญ่จะถักกรอบภาชนะ ซึ่งภายในอาจเป็นภาชนะเซรามิกหรือไม้ในรูปทรงไม้ซับซ้อนเพื่อให้ดูทันสมัย ในภาชนะจะมีหลากหลายขนาด นิยมทำเป็นชุดหรือเป็นเซต เป็นผลิตภัณฑ์รูปแบบที่กำลังเป็นที่นิยมในตลาดยุโรปและอเมริกา

ภาพที่ 4 ผลงานการออกแบบชิ้นแรก

เครื่องมือประกอบการวิจัย

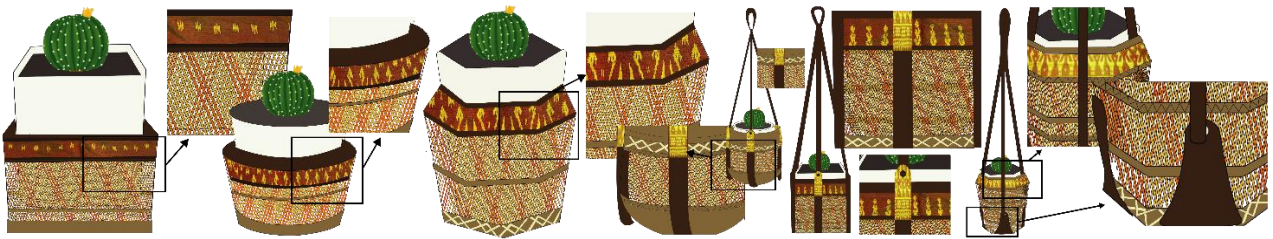
- 1 จากผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวนทั้งหมด 100 คน โดยการส่งลิงก์แบบสอบถาม ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (ลิงค์ : <https://forms.gle/z8sa89dBETvzKoj46>) อาทิ เฟสบุ๊ก(Facebook), อินสตราแกรม(Instagram) ฯลฯ
- 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจำนวนผู้ให้ความสนใจ ด้านอายุ อาชีพ และรายได้

จากการรวบรวมข้อมูลการประเมินการออกแบบผลงานชิ้นนี้ ซึ่งเป็นวิธีการเบื้องต้นก่อนนำไปสู่ขั้นตอนการผลิต ผู้วิจัยได้ค้นพบความต้องการของผลงานชิ้นนี้ซึ่งเป็นหนึ่งในการประเมินกลุ่มลูกค้าและการตลาดเบื้องต้น ว่าการออกแบบดังกล่าวนี้ ตรงต่อกลุ่มลูกค้าในช่วงอายุ 26-30 ปี เนื่องจากกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่กำลังริเริ่มสร้างเนื้อสร้างตัว สามารถมีรายได้ได้หลายทาง และมีกำลังซื้อแบบจำกัด มีการใช้เงินเพื่อตอบสนองความต้องการด้านรูปแบบควบคู่กับความต้องการด้านประโยชน์ใช้สอย ซึ่งก่อนหน้านี้นี้จากรูปแบบของเครื่องจักรสานที่เคยอยู่ในความต้องการของกลุ่มคนผู้มีอายุ 46 - 60 ปีขึ้นไป จึงได้นำมา

การประชุมสวนสุนันทาวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 10 การวิจัยเพื่อความยั่งยืน
 ภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
 เรื่อง “การท่องเที่ยวเพื่อความยั่งยืนภายใต้ชีวิตวิถีใหม่ หลังโควิด-19”

จากผลการประเมินจะเห็นได้ว่าผู้แสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่จะให้คะแนนด้านรูปแบบผสมผสานและความเหมาะสม
 กลมกลืน ในกลุ่มดีมาก ถึง 55 คะแนน และต้องปรับปรุงสัดส่วนและความเหมาะสมของการใช้งาน 12 คะแนน
 ผู้วิจัยได้นำข้อมูลการให้คะแนนความเหมาะสมมาปรับปรุงพัฒนา รูปแบบ และแก้ไขปัญหาต่างๆ ทั้งในเรื่องของการ
 ใช้งานจริงเพิ่มรูปแบบการถักทอให้หนาขึ้น และเพิ่มความทนทานความแข็งแรงขงแบบให้มากขึ้น โดยยังคงไม่ทิ้งความเป็น
 เอกลักษณ์ของลายจักสานและลายผ้าทอท้องถิ่นของชุมชนแหลมประดู่ จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อนำไปสู่ออกแบบที่ตรงตาม
 ความต้องการของกลุ่มวัยรุ่น ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายหลักของผลิตภัณฑ์

ภาพที่ 5 รูปแบบผลิตภัณฑ์หลังปรับปรุงแล้ว

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. "รูปแบบสินค้าเครื่องจักสานที่มีแนวโน้มในตลาดต่างประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมัน."
 (2546).
 กระทรวงพาณิชย์. "ชี้ช่องส่งออก Smes." วารสารชี้ช่องส่งออก SMEs เพื่อการส่งออก กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ 12 (2555).
 กฤษฎา ดูพันธุ์. "การศึกษาและพัฒนาระบบฐานข้อมูลเครื่องจักสานภาคอีสานสำหรับออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน."
 วารสารวิชาการ ศิลปะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (2559).
 ทิชา ปริกเพชร. "การสานตระกร้า หมูบ้านแหลมประดู่." *thaigoodview* (2009).
 วิชัย พงษ์โหมด, และบุญมา พงาโหมด. "ประวัติการตั้งถิ่นฐานของชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา." *คณมมนุษยศาสตร์และ
 สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์*, (2547).
 วิบูลย์ ลี้สุวรรณ. "เครื่องจักสานในประเทศไทย." *ไอ เอส พี รีน ดิง เฮาส์* (2532).